

An aerial photograph of the Suomenlinna islands in Helsinki, Finland. The image shows several islands connected by bridges, surrounded by blue water. In the foreground, a large island features a prominent green, terraced fortification. The background shows more islands and buildings, with a large red and white ship docked. The text 'Suomenlinna Sveaborg Viapori' is overlaid in a large, white, serif font across the center of the image.

Suomenlinna Sveaborg Viapori

Seppo Mansikkamäki 16.1.2023

An aerial photograph of Suomenlinna, a sea fortress in Helsinki, Finland. The island is a series of connected islands in the sea, featuring various buildings, green spaces, and fortifications. The water is a deep blue, and several sailboats are visible. The text 'Suomenlinna' is overlaid in a large, white, serif font.

Suomenlinna

Helsingin edustan saarille rakennettu Suomenlinna on merilinnoitus, jonka rakentaminen alkoi 1700-luvun puolivälissä. Nykyään linnoitus on Suomen suosituimpia matkailukohteita, jossa vierailee vuosittain noin miljoona kävijää.

Suomenlinna sijaitsee saaristossa Helsingin edustalla vain noin 15 minuutin lauttamatkan päässä Helsingin keskustasta. Suomenlinnan alue käsittää noin 200 rakennusta ja 80 hehtaarin maa-alueen kahdeksalla saarella.

F Särkkä

Särkän salmi

E Länsi-Mustasaari

G Pormestarinluoto

D Pikku Mustasaari

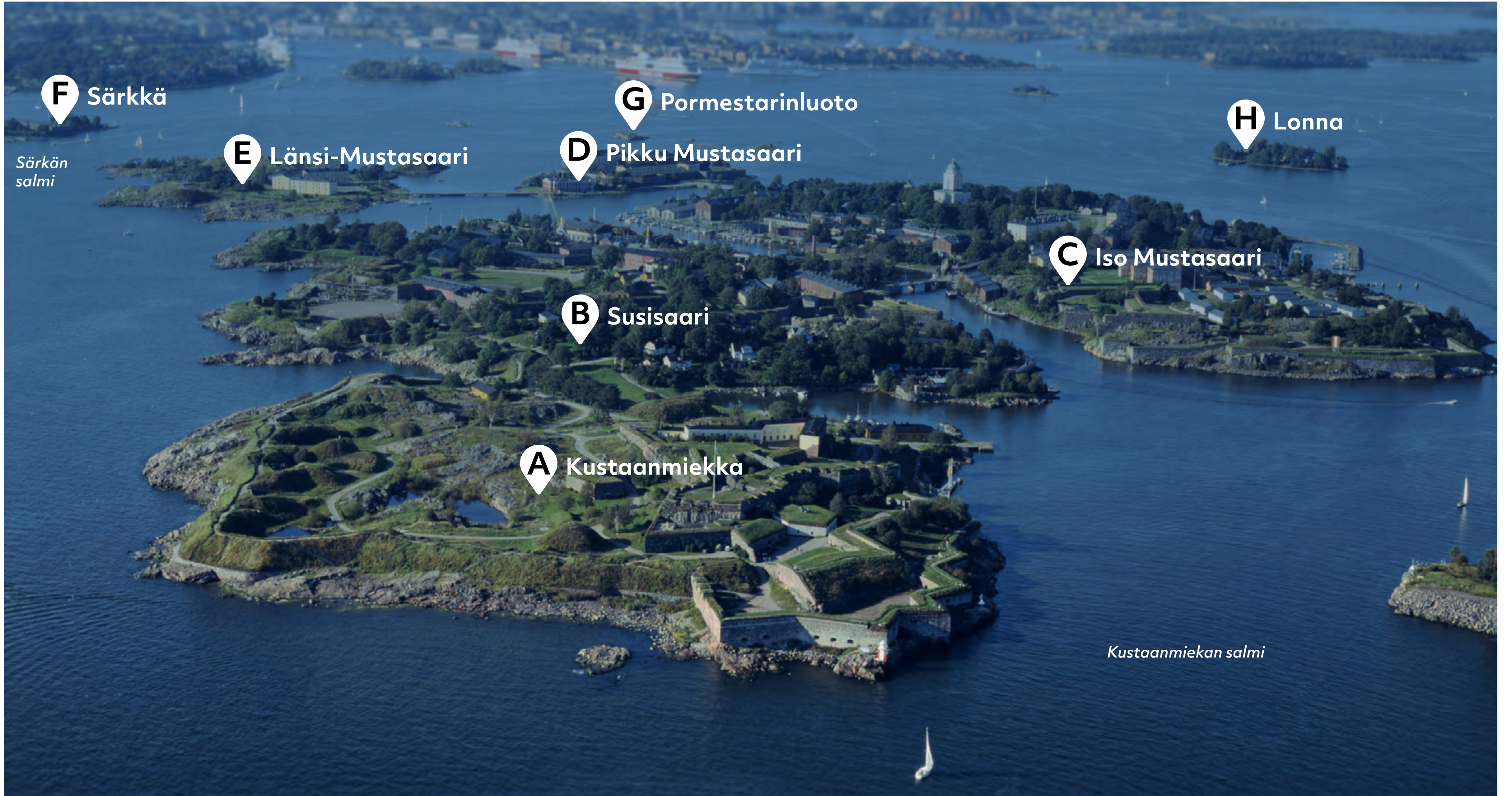
H Lonna

C Iso Mustasaari

B Susisaari

A Kustaanmiekka

Kustaanmiekkan salmi

Historiaa

- Suomi oli 1700-luvun alkupuolella harvaan asuttu maa, jossa oli noin 300 000 asukasta.
- Läpi historiansa Suomi oli ollut Ruotsin puskurina Venäjää vastaan ja taistelutanner Ruotsin ja Venäjän välisissä sodissa.
- Kun valtakuntien raja siirtyi 1743 Kymijoenle, kaikki Suomen rajalinnoitukset jäivät Venäjän puolelle.
- Suomen puolustuksen parantaminen katsottiin välttämättömäksi. Vuoden 1747 valtiopäivillä syntyi päätös rakentaa keskuslinnoitus laivastotukikohtineen Helsinkiin ja rajalinnoitus Loviisan edustalle Degerbyhyn.

Rakentaminen alkaa Susiluodoilla

- Linnoitustyöt alkoivat Augustin Ehrensvärdin johdolla vuonna 1748 Helsingin edustalla sijaitsevilla Susiluodoilla, joille nykyinen Suomenlinna rakentui.
- Merilinnoituksen rakentaminen Helsingin edustan saarille 1700-luvun puolivälissä oli Ruotsin valtion mittavin rakennushanke, jota Ranska avusti 450 000 taalerilla vuodessa neljän vuoden ajan eli niin kauan kuin linnoitustöiden uskottiin kestävän.

GUSTAFS SVERD VID SVEABORG.

Sveaborg – Viapori

- Jo ensimmäisen rakennusvuoden jälkeen mittavaa linnoitussuunnitelmaa rajattiin. Resurssit eivät riittäneet hankkeen toteuttamiseen, eikä armeijan sotilaita ollut kylliksi miehittämään koko valtavaa linnoitusrakennelmaa.
- Vuonna 1750 linnoitus sai nimekseen Sveaborg, joka suomeksi kääntyi Viaporiksi.

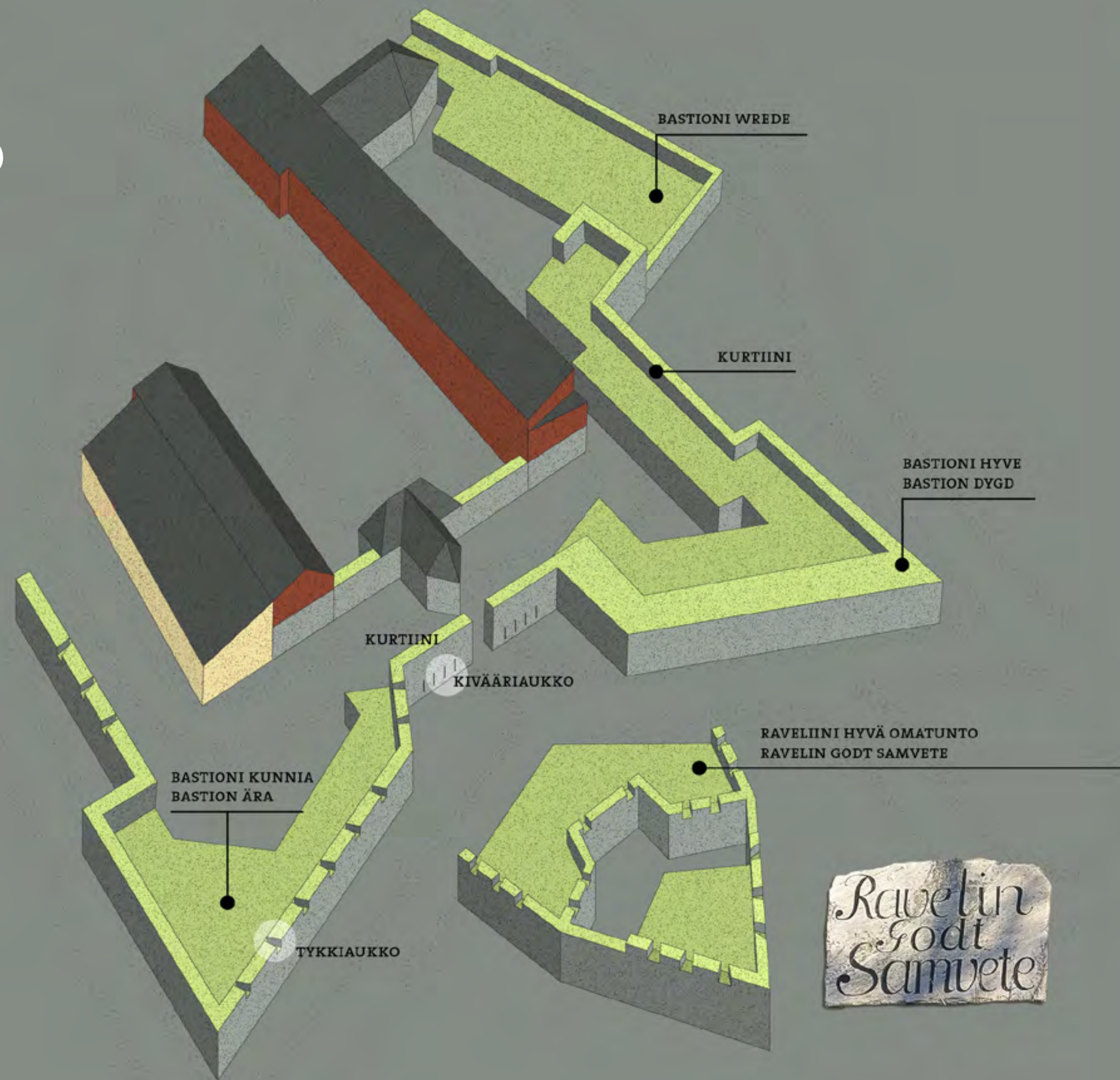
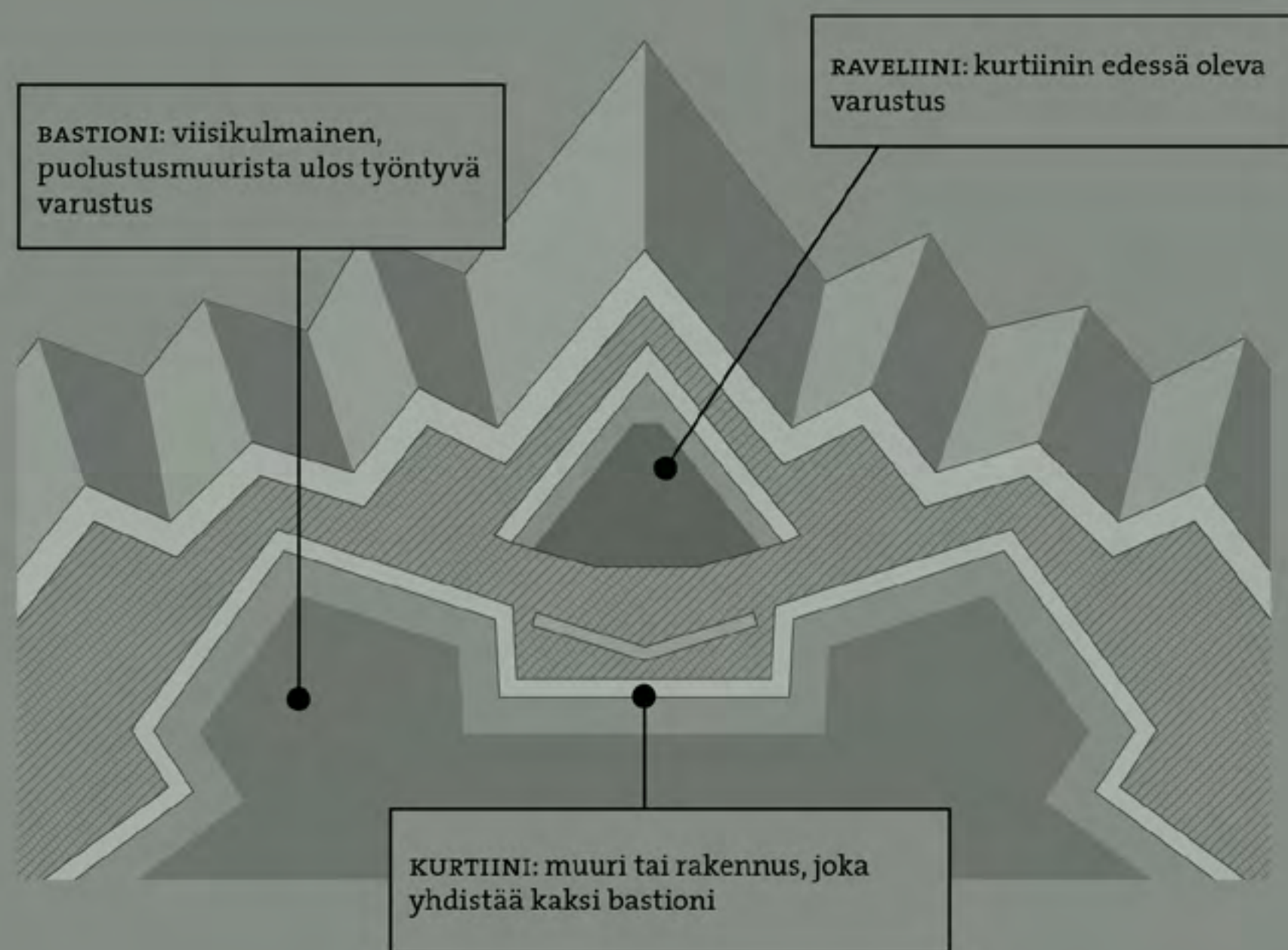
Kuninkaanportti

- Kuninkaanportti on Suomenlinnan tunnusmerkki. Se rakennettiin linnoituksen edustusportiksi vuosina 1753–1754. Portti rakennettiin paikalle, jossa Ruotsin kuningas Adolf Fredrikiä kuljettanut alus ankkuroitiin hänen käydessään tutustumassa linnoituksen rakennustöihin vuonna 1752.
- Yhteen porttiin kiinnitetyistä marmoritauluista on linnoituksen perustaja Augustin Ehrensvärd hakkauttanut Suomen kansalle tarkoittamansa kuuluisan tekstin, joka suomeksi käännettynä kuuluu: "Jälkimaailma, seiso täällä omalla pohjallasi äläkä luota vieraan apuun".

Bastionilinnoitus

Viaporista luotiin epäsäännöllinen bastionilinnoitus, jonka varustukset tehtiin erikokoisiksi ja -muotoisiksi. Linnoitteet rakennettiin suunnitelman mukaan paikallisia olosuhteita myötäillen, mikä tarkoitti useimmiten varustusten louhimista kallioon.

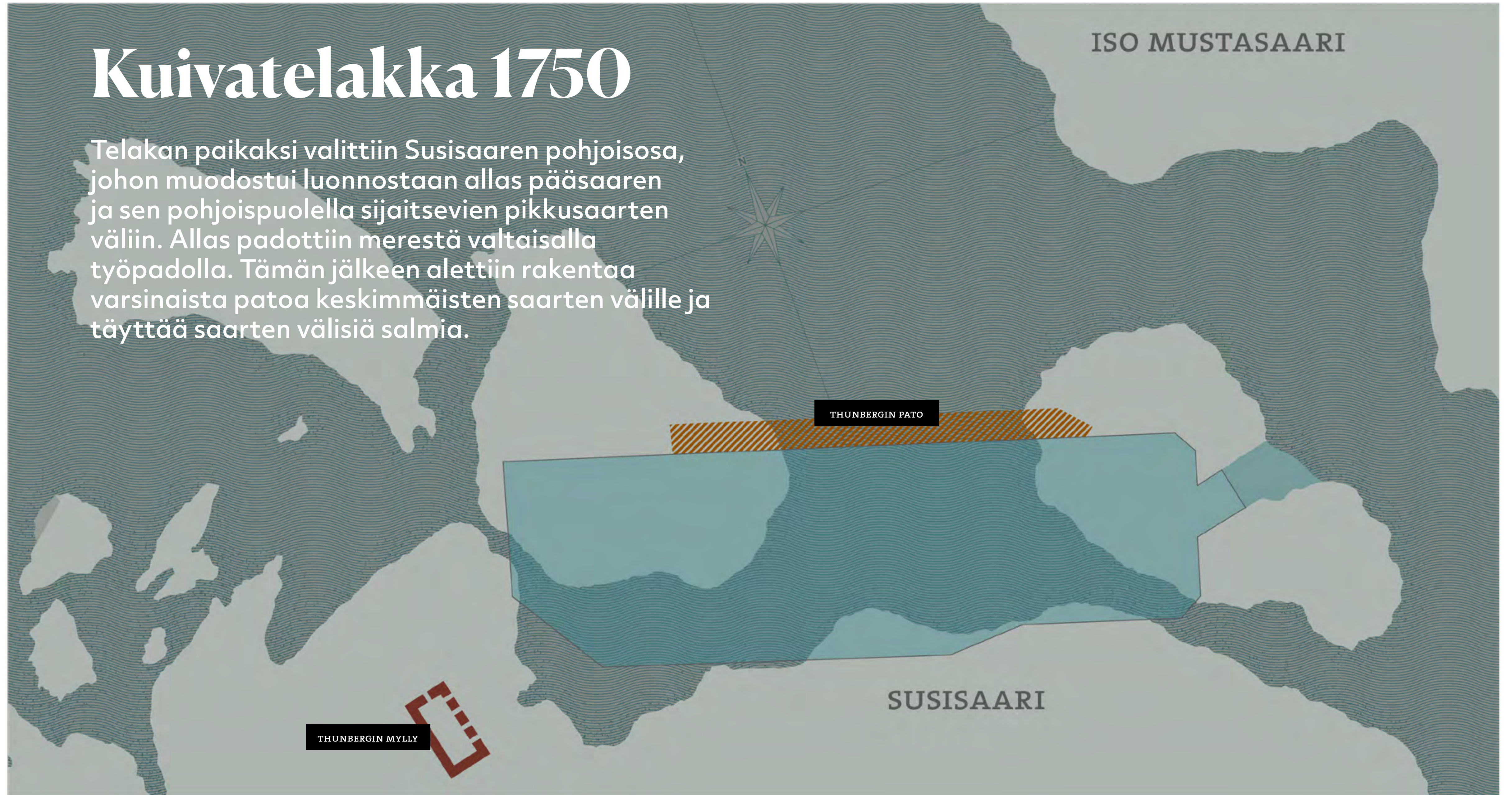
Kuivatelakka

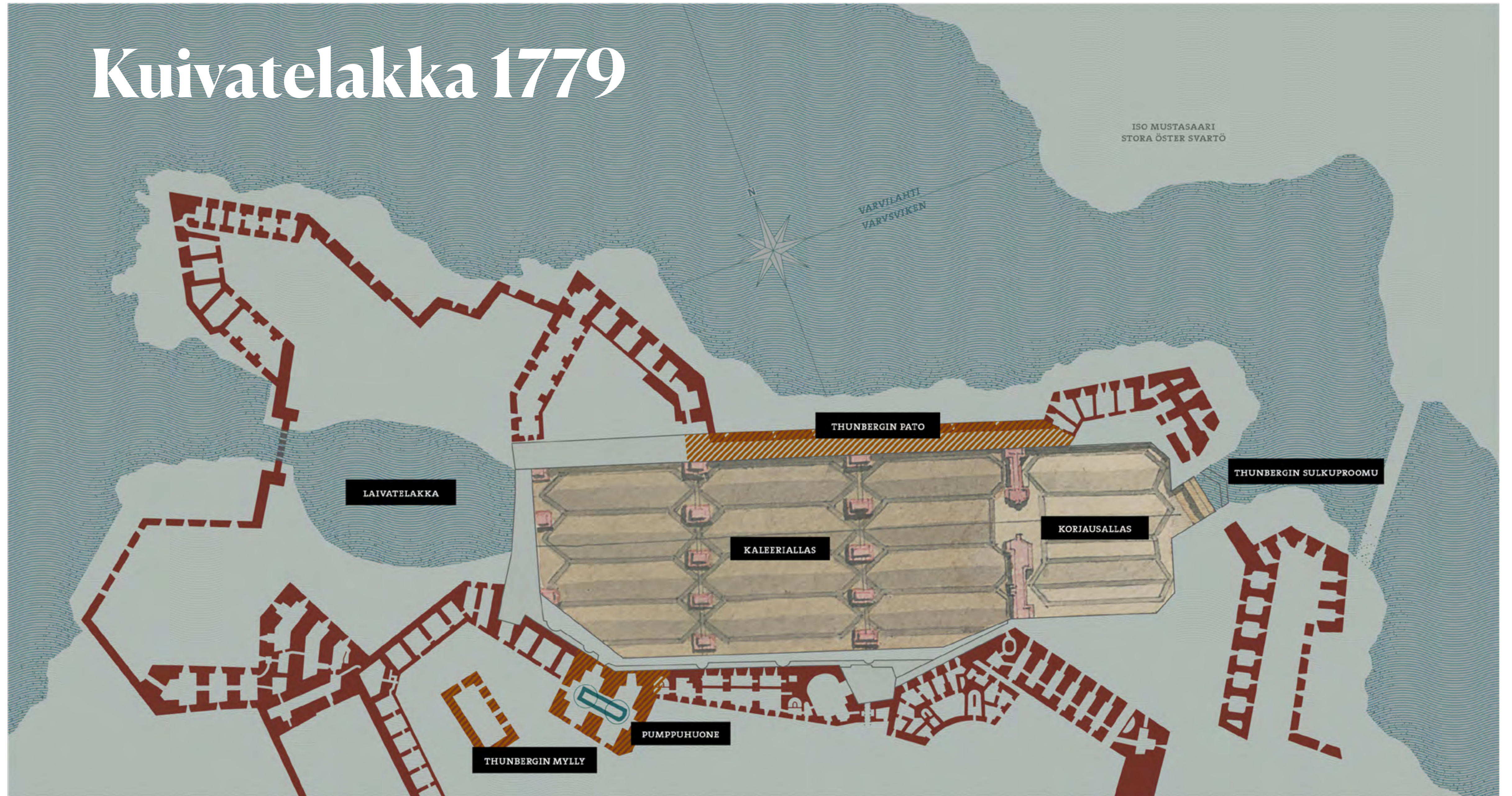
- Vuonna 1751 alkoi kuivatelakan rakentaminen Susisaassa, vaikka alun perin telakka ei kuulunutkaan Ehrensvärdin suunnitelmiin.
- Ideoinnista vastasi Ruotsin johtava insinööri Daniel Thunberg, jolla Ehrensvärdin ohella oli merkittävä osuus Viaporin ja erityisesti teknisten innovaatioiden suunnittelutyössä.

Kuivatelakka 1750

Telakan paikaksi valittiin Susisaaren pohjoisosa, johon muodostui luonnostaan allas pääsaaren ja sen pohjoispuolella sijaitsevien pikkusaarten väliin. Allas padottiin merestä valtaisalla työpadolla. Tämän jälkeen alettiin rakentaa varsinaista patoa keskimmäisten saarten välille ja täyttää saarten välisiä salmia.

Kuivatelakka 1779

Innovaatiot – Daniel Thunberg (1712–1788)

Thunbergin mylly 1749

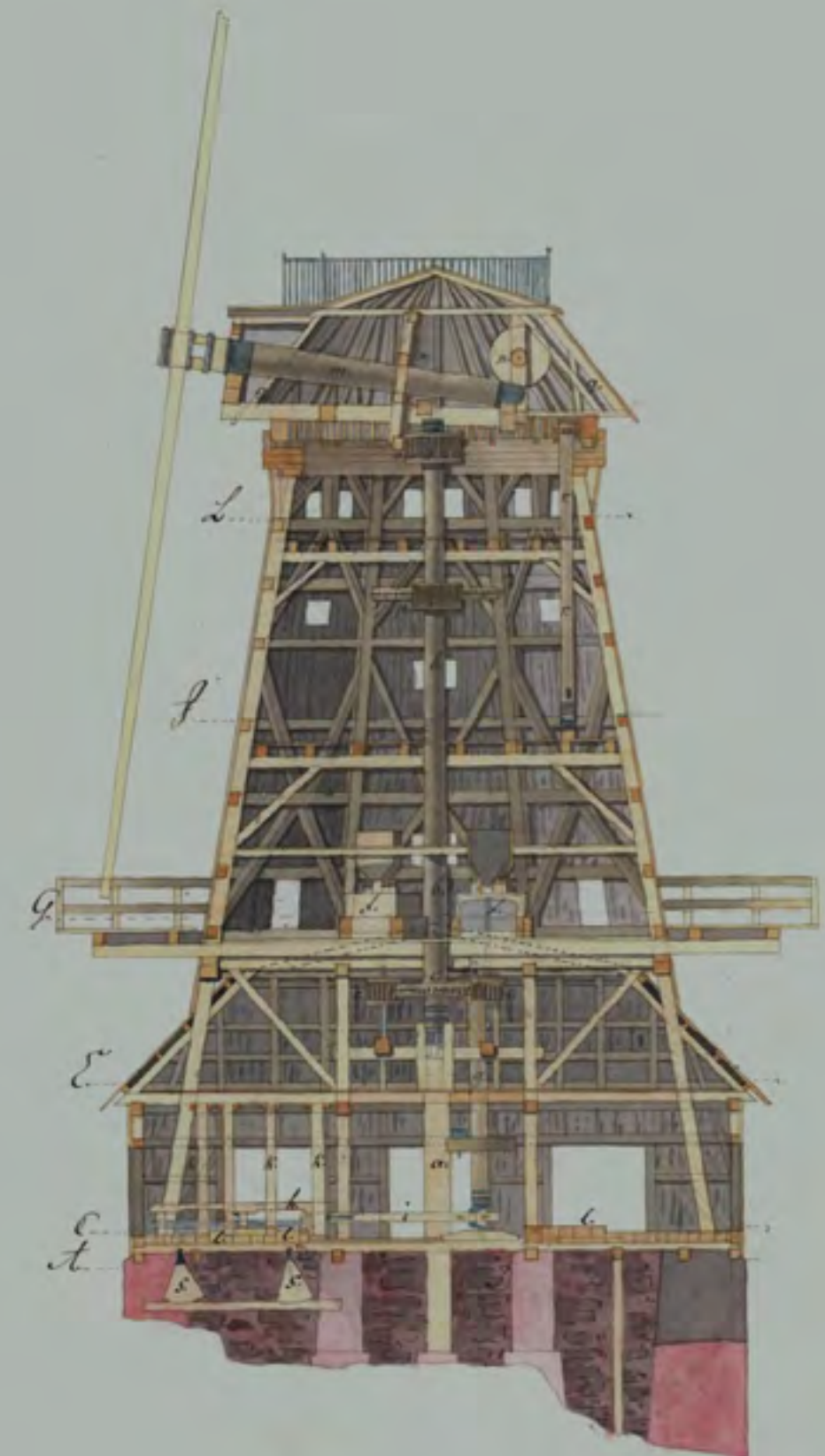
Telakka sai käyttövoimansa 20 hevosvoimaa kehittäneestä tuulimyllystä. Se kykeni pumppaamaan vettä, sahaamaan lautoja ja jauhamaan jauhoja samaan aikaan.

Myllyn puiset voimansiirtojärjestelyt

perustuivat kaivosteknologiaan – alaan, jolla Ruotsi oli Euroopan huippuja.

Thunbergin pato 1750 Telakka rakennettiin erottamalla meri keinotekoisella vallilla telakka-altaasta.

Telakan sulkulaite, kelluva ns. kasuuniportti eli sulkuproomu. Vedellä täytettävä ja tyhjennettävä "sulkuproomu" nousi ja laski sulkien ja avaten telakka-altaan sisääntulon.

Teknologian leviäminen Helsinkiin

Thunberg toi Viaporiin myös arkipäiväisempää mutta silti tärkeää teknologiaa opettamalla Viaporissa kottikärryjen, pumppujen, voimansiirtoaisojen, tehokkaiden vesipyörien, taljojen, vinssien ym. laitteiden tekoa. Viaporista teknologia levisi Helsingin kaupunkiin ja pitäjään. Rakennustyömaalla otettiin käyttöön uudenlaisia proomuja, kelluvia siltoja, paalujunttia ja ruoppauslaitteita.

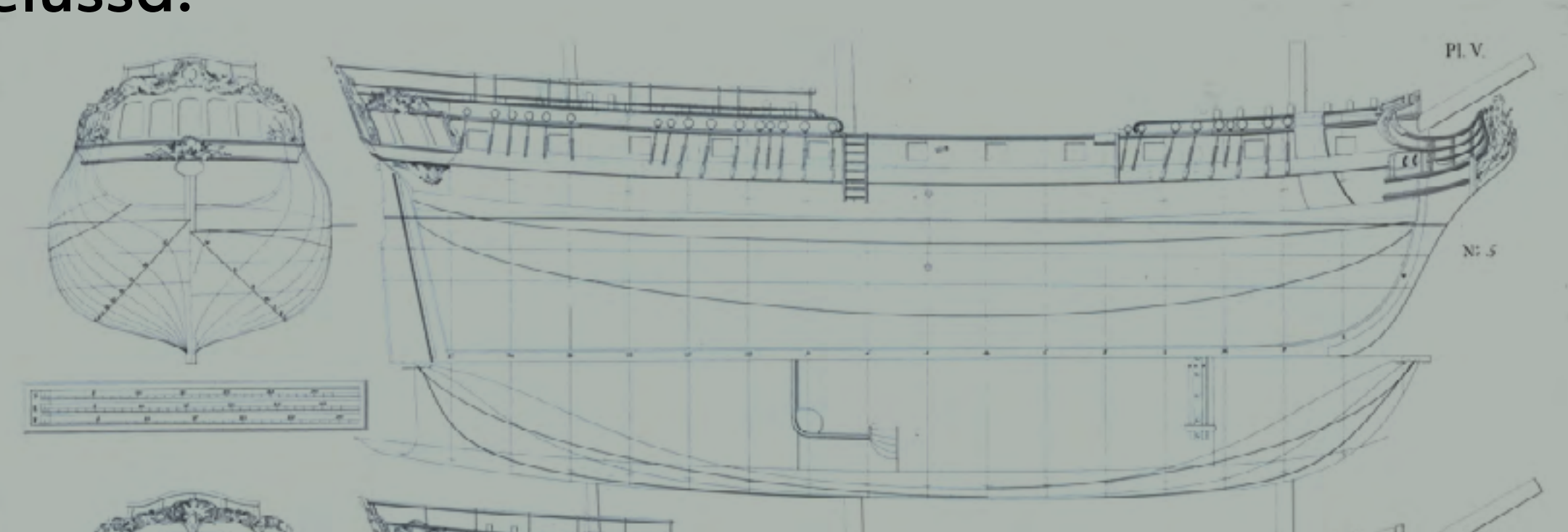
Saaristolaivasto

Fredrik Henrik Chapman

Ruotsin Avomerilaivastosta erillinen saaristolaivasto perustettiin vuonna 1756, ja sen johtoon tuli Ehrensvärd. Yhdessä taitavana laivanrakentajana tunnetun **Fredrik Henrik Chapmanin** kanssa Ehrensvärd alkoi suunnitella uudenlaisia, ketteriä aluksia saaristolaivastolle, jonka kotisatama Viapori oli.

Chapman aloitti alusten sarjatuotannon ja kehitti uuden alustyyppin, saaristofregatin. Matalan syväyksen takia sillä pääsi sinne minne avomeren linjalaivoilla ei ollut asiaa. Hän ryhtyi käyttämään niissä tammen sijasta mäntyä. Lisäksi hän otti käyttöön matemaattiset menetelmät suunnittelussa.

Kaleeritelakkaa arvostettiin kansainvälisestikin merkittävänä saavutuksena, ja sitä tultiin katsomaan hyvinkin kaukaa.

Elias Martin, Pict.

J. F. Martin Sculpsit 1782

SVEABORGS GALERE DOCKA

*Hans Kongl. Maj:ts
sillägna*

Konung GUSTAF III.
af Des

Elämää linnoituskaupungissa

- Ehrensvärdin aikana Viaporista rakentui arkkitehtonisesti tärkeä linnoituskaupunki. Linnoitus oli väestömäärältään paljon suurempi kuin 1700-luvun Helsinki.
- Viaporin linnoituksen rakennustyö oli aikakauden suurin rakennustyömaa ja sen vaikutus Etelä-Suomen alueelle oli huomattava. Linnoitustyö vaurastutti erityisesti pientä Helsinkiä. Kaupunkiin perustettiin verstaita, ja sinne asettui tavarantoimittajia, jotka toimittivat tarpeita linnoitustöitä varten.

Elämää linnoituskaupungissa

Ruotsalaisella kaudella Viapori oli kulttuurikeskus, jossa upseerit elivät vilkasta seuraelämää. Vuonna 1800 Viaporissa vierailut Daniel Clarke kuvaili innostuneesti tätä seurapiiriä: "Viaporin upseerit asuvat varsin mukavasti ja kaikki ovat tuoneet perheensä mukanaan. Linnoituksen seuraelämä on vilkasta. Tanssiaisissa ja kutsuilla nähdään yli neljäkymmentäkin naista, ja monet heistä ovat todellisia kaunottaria".

Elämää linnoituskaupungissa

Viaporiin asettui sotaväen perheiden lisäksi virkamiehiä ja kauppiaita. Upseerit toivat perheitään linnoitukseen vasta, kun asumisolosuhteet kohenivat; moni asettui perheineen Helsingin porvaristaloihin tai lähiseudun kartanoihin. Noakin arkin nimellä tunnettu rakennus rakennettiin vuosina 1764–1771 Suomenlinnan upseeriperheille, ja se oli Suomen ensimmäisiä asuinkerrostaloja.

Kulkutaudit vierailivat linnoituksessa usein. Yleisimpiä sairauksia olivat heikon ravinnon seurauksena keripukki sekä punatauti, malaria ja erilaiset ”kenttäkuumeet”. Linnoituksen välskärät pyrkivät lääkitsemään sairauksia parhaansa mukaan esimerkiksi suonta iskemällä tai terveysvesiä tarjoamalla. Augustin Ehrensvärd antoi erilaisia hygieniaa ja sotilaiden ravintoa koskevia ohjeita, joilla tauteja pyrittiin torjumaan.

Erytisesti talvikaudella elämä hyisessä linnoituksessa oli karua. Talvella 1781 paikallismajuri Abraham de Frese raportoi siitä kuinka kaksi tai kolme sutta uhkaili hänen lemmikkikarhujaan ja suuri osa linnoituksen kissoista ja koirista päätyi susien suuhun.

Rakennustyössä linnoitukseen tuodut ruotusotilaat asuivat ahtaasti ja arki linnoitustöissä oli ankeaa. Kesäkuukaudet olivat ahkeraa rakennustyötä, mutta talveksi joukot kotiutettiin kotiseuduilleen. Linnoituksessa työskenteli runsaimmillaan noin 6000 henkeä. Suurin osa asukkaista oli linnoituksessa rakennuksilla työskennelleitä sotilaita ja siviiliväestön osuus oli pieni.

Viapori antautuu 1808

- Ensimmäistä kertaa historiansa aikana Viaporin linnoitus joutui varsinaisten sotatapahtumien näyttämöksi Suomen sodassa 1808–1809, jonka päätteeksi Suomi siirtyi Venäjän keisarikunnan alaisuuteen.

Ruotsalaiset sotilaat luovuttavat Viaporin venäläisille toukokuussa 1808

Krepost Sveaborg

- Viaporin linnoitus antautui toukokuussa 1808 Venäjän joukoille, ja samalla käynnistyi linnoituksen historiassa uusi vaihe. Ruotsalaisten poistuttua Viapori siirtyi laivoineen ja linnoituslaitteineen Venäjän keisarikunnalle.
- Seuraavana vuonna Suomesta tuli Venäjän alainen autonominen suuriruhtinaskunta, mutta Viapori pysyi hallinnoltaan venäläisenä sotilaskohteena.

Venäläiset kauppiaat

Viaporissa toimi 1810-luvulta lähtien useita venäläisiä kauppiaita, marketentteja, jotka myivät armeijalle elintarvikkeita, paloviinaa ja olutta sekä urakoivat merivoimille ja armeijalle erilaisia rakennuskohteita, kuten kasarmeja, kasematteja, erilaisia varastoja, asuinrakennuksia ja liiketiloja.

Suomen sodan aikana ja välittömästi sen jälkeen Ruotsilta valloitettuun Suomeen siirtyi venäläisiä marketentteja, joista monet olivat entisiä maaorjia. He olivat saapuneet Kymenlaaksoon 1790-luvulla, jolloin venäläiset rakensivat laajamittaista linnoitusjärjestelmää silloisen luoteisrajansa turvaksi.

Tunnetuimpia Viaporin marketenttisukuja olivat Kiseleffit, Sinebrychoffit, Uschakoffit, Dementjeffit ja Jablokoffit, joilla oli runsaasti liiketoimintaa eri puolilla linnoitusta. Marketenteilla ei ollut oikeutta harjoittaa kauppaa- tai käsityöliikettä eikä kapakointia Helsingin kaupungissa, sillä maistraatti ei ollut myöntänyt heille porvaris- tai käsityöoikeuksia. Venäläisten kauppiaiden kannalta tämä ei aluksi ollut ongelma, sillä heidän liiketoimensa keskittyivät Viaporiin, joka ei kuulunut Suomen suuriruhtinaskuntaan. Myöhemmin marketentit pyrkivät integroitumaan Helsingin porvaristoon.

Venäläiset kauppiaat

Nikolai Sinebrychoff oli linnoituksen venäläisistä kauppiaista kuuluisin. Hän saapui Viaporiin Ruotsinsalmesta eli nykyisestä Kotkasta vuonna 1810. Hän aloitti linnoituksessa kapakoinnin, elintarvikekaupan ja rakennusurakoinnin ja kokosi ajan mittaan huomattavan omaisuuden.

Sinebrychoff asui pienessä talossa Länsi-Mustasaarella, minkä lisäksi hänellä oli eri puolilla linnoitusta viisi puotia, joista myytiin paloviinaa, olutta, elintarvikkeita ja erilaista rihkamaa. Hänellä oli myös useita ruokaloita Susisaarella ja Isossa Mustasaarella. Vuonna 1819 Sinebrychoff perusti Hietalahteen kuuluisaksi tulleen olutpanimonsa.

Nikolai Sinebrychoffin kuoltua vuonna 1848 toimintaa jatkoi hänen veljensä Paul Sinebrychoff vanhempi. Vuonna 1868 hän rakennutti Isolle Mustasaarelle uuden komean uuden viinakonttorin, jonka katonharjalla komeilivat pahoilta hengiltä suojelevat hevosenpään muotoiset kattoratsastajat, koniskat.

Krimin sota

- Sota alkoi Venäjän ja Turkin välisenä, mutta pian Venäjä sai vastaansa myös Englannin ja Ranskan. Länsivaltojen laivastot pommittivat Viaporin kaksi päivää elokuussa 1855, ja Viapori kärsi pommituksessa pahoja vaurioita.

Venäläinen varuskunta

- Vuodesta 1860 lähtien Viaporin varustusta kohennettiin reilun kolmenkymmenen vuoden ajan. Jatkuvasti kehittyvä aseteknologia vaati puolustuslaitteilta koko ajan enemmän. Rahan puute kuitenkin hidasti hankkeiden toteuttamista.
- Kun 1880-luvun lopun strategisissa selvityksissä todettiin, ettei Viapori kyennyt suojaamaan laivaväyliä kunnollisesti, merilinnoitukselle katsottiin jäävän oikeastaan enää sen sisäpoliittinen tehtävä pitää huolta venäläisten vallan säilymisestä Helsingissä.

Venäläinen varuskunta

Venäläinen Viapori oli monikulttuurinen pienenä yhteiskunta. Viaporiin asettuneet venäläiset sotilaat olivat kotoisin kaikkialta Venäjältä. Venäjän armeijassa kaikilla oli oikeus harjoittaa omaa uskontoaan, ja myös Viaporin linnoituksessa vallitsi rauhanomainen rinnakkaiselo eri uskontoja tunnustavien välillä.

Valtaosa venäläisestä sotaväestä oli kreikkalaiskatolisia eli ortodokseja. Kasakat ja roomalaiskatoliset sotilaat olivat pienenä vähemmistönä, samoin kuin islaminuskoiset tataarit. Juutalaisten sotapalvelus tuli mahdolliseksi vuoden 1827 jälkeen Nikolai I:n hallituskaudella, minkä jälkeen heitä palveli myös Venäjän armeijan Suomeen sijoitetuissa joukko-osastoissa. Juutalaisia oli kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin islamilaisia sotilaita.

Viimeiset venäläiset vuodet

- Venäjän tappio ja laivaston tuhoutuminen Japanille vuosina 1904–1905 käydyssä sodassa käynnisti laajamittaisen rannikkopuolustusjärjestelmän uusimisen. Venäjä päätti rakentaa Suomenlahdelle niin sanotun Pietari Suuren merilinnoituksen. Myös Viapori oli osa tätä kokonaisuutta, vaikka ei hallinnollisesti kuulunutkaan merilinnoitusketjuun.

Telakan kunnostus

- Ensimmäisen maailmansodan syttyminen sai sotilasviranomaiset vihdoinkin kiinnostumaan mahdollisuudesta saattaa pitkään huonokuntoisena ollut Viaporin telakka jälleen käyttökuntoon. Linnoitusta alettiin jälleen kehittää laivastotukikohdaksi ja sotasatamaksi.
- Vuoden 1915 lopussa laadittiin kustannusarviot Viaporin telakan miinalaivatelakaksi muuttamista varten. Rakennustyöt käynnistyivät heti seuraavana vuonna, ja ne saatiin valmiiksi hämmästyttävän nopeasti vuoden 1917 aikana, juuri ennen Viaporin siirtymistä Suomen hallintaan.

Suomenlinna

- Viaporin linnoitus ei kuulunut Venäjän vallan aikana hallinnollisesti Suomen suuriruhtinaskuntaan. Suomen itsenäistyttyä 6.12.1917 Viapori jäi vielä joksikin aikaa venäläiselle sotaväelle, ja hallinto siirtyi suomalaisille vasta keväällä 1918 Suomen sisällissodan aikana.
- Toukokuussa 1918 linnoituksen nimi muutettiin itsenäisen Suomen mukaisesti Suomenlinnaksi, ja linnoitus liitettiin Suomen valtioon.

Punakeltainen Suomen leijonalippu nostettiin ensi kertaa salkoon 17.5.1918 historiallisella paikalla Suomenlinnassa.

Suomalainen varuskunta

- Linnoitukseen sijoitettiin pian puolustusvoimien eri yksiköitä, joille ei löytynyt muualta tilaa. Sodan jälkeen saarille sijoitettiin rannikkotykistörykmentti, Merisotakoulu sekä miinanraivaajalaivaston tukikohta. Suomenlinnassa alkoi suomalaisen varuskunnan aika.

Suomenlinna matkailukohteena

- Hiljalleen käynnistyivät myös pienimuotoiset kunnostustyöt ja linnoituksesta alettiin kiinnostua myös matkailukohteena. Kasarmeja kunnostettiin asunnoiksi yleisen asuntopulan lievittämiseksi, ja vanhoja asuntoja jaettiin pienemmiksi.
- Suomenlinnasta haluttiin tietoisesti häivyttää Venäjän aikaista ilmettä ja linnoituksen ruotsalaisuutta korostettiin.

Kirkon muutostyö

- Alkuperäisen kirkon pääkupoli poistettiin ja neljä tornia purettiin.
- Nykyisen kirkon tornin huippu on 41,8 metriä maanpinnasta. Majakkalyhdyn viesti on neljä peräkkäistä väläystä: morseaakkosten H-kirjain Helsingin merkiksi.

1854

1929

Elämää varuskunnassa

- Erilaisia kauppaliikkeitä, koulu ja lastentarha toimivat linnoituksessa jo 1800-luvulla. Kansakoulu perustettiin Suomenlinnaan vuonna 1921, ja lastentarha aloitti toimintansa 1924.

Lapset auttavat lastentarhan muutossa 1931

Toimintaa telakalla

- Telakka siirtyi vuonna 1930 valtion laivatelakan hallintaan, ja siitä tuli merkittävä työllistäjä. Telakka-alueella toimi myös ensimmäinen suomalainen lentokonetehdas.

Sotavuodet

- Talvi- ja jatkosodan aikana Suomenlinnassa oli muun muassa ilmantorjunta- ja tykistöjoukkoja. Linnoitus toimi myös sukellusvenelaivaston tukikohtana.

Sodan jälkeen

- Telakalla valmistettiin muun muassa troolareita ja proomuja, aluksi sotakorvaustuotteina. Lisäksi korjattiin laivoja ja valmistettiin aluksia Suomen laivastolle ja merivartiostolle. Laivateollisuus oli tärkeä osa sotakorvausten maksamista, joten työpaikat lisääntyivät Suomenlinnassa toimineella Valmetin telakalla. Telakan työntekijöille kunnostettiin asuntoja Länsi-Mustasaaren asuinrakennuksiin. Siviiliväestön määrä suomalaisella kaudella oli korkeimmillaan vuonna 1952, jolloin Suomenlinnassa asui 1649 asukasta.

Matkailu elpyy

A black and white photograph showing a woman in a floral dress and hat walking away from the camera through a stone archway. In the background, a group of people, including a man in a dark suit and a woman in a light-colored dress, are standing near another archway. The scene is set in a stone-walled enclosure, likely Suomenlinna.

- Sotavuosien aikana Suomenlinna oli ollut suljettu matkailijoilta.
- Historiallisten linnoitusrakenteiden kunnostustyöt pääsivät taas käyntiin.
- Suomenlinnan lautta valmistuu 1952.

Siivilihallintoon

- Vuonna 1966 puolustusvoimat ilmoitti vetäytyvänsä saarilta kokonaan kymmenen vuoden kuluessa. Myös telakalla laivoja valmistanut Valmet suunnitteli siirtävänsä toimintansa pois Suomenlinnasta.

Suomenlinnan hoitokunta

- Keväällä 1973 perustettiin Suomenlinnan hoitokunta, jonka tehtäviin kuuluvat saarten rakennusten ja ympäristön restaurointi, kunnossapito ja vuokraus.

Suosittu matkailukohde ja vireä kaupunginosa

- Suomenlinna on kasvattanut suosiotaan matkailukohteena 1950-luvulta alkaen. Nykyisin linnoitus tunnetaan yhtenä Suomen suosituimmista matkailukohteista.
- Suomenlinna on myös noin 800 asukkaan ympärivuotinen koti. Varusmiesten määrä Suomenlinnassa on vaihdellut eri aikoina. Edelleen saarella toimii Merisotakoulu, jossa opiskelee vuosittain noin 250 sotilasta.

Unescon maailmanperintölistalle

- Maailmanperinnön katsotaan olevan koko ihmiskunnan yhteistä omaisuutta ja pääomaa, ja siten sen suojeleminen on maailman kaikkien maiden asia.
- Suomenlinna liitettiin vuonna 1991 Unescon maailmanperintöluetteloon ainutlaatuisena sotilasarkkitehtuurin muistomerkkinä. Oman erityispiirteensä linnoitukselle antaa sen merkitys kolmen valtion – Ruotsin, Venäjän ja Suomen – puolustuksessa.

Historiallisesti aito Suomenlinna

- Suomenlinna on olennaisilta osiltaan autenttinen eli historiallisesti aito. Suomenlinnassa on nähtävissä useita merkittäviä sekä linnoitustekniikkaan että telakkarakentamiseen liittyviä historiallisia kehitysvaiheita. Linnoituksen sydämessä sijaitseva kuivatelakka oli 1700-luvun tekniikan huippusaavutuksia.

Kiitos

Lähteet:
Suomenlinnan hoitokunta, Museovirasto, Helsingin kaupungin museo